
SREDNJA EVROPA MED ETNOLOGIJO IN METEOROLOGIJO

MOJCA RAVNIK

V aprilu 1989 je bila na ljubljanski TV na sporedu oddaja *Most med Ljubljano in Beogradom*. Pogovarjali so se o možnostih za sožitje v Jugoslaviji. Etnoloških vprašanj, ki jih je oddaja posredno odprla, ne morem prikazati, ne da bi prej vsaj na splošno opisala njen potek; politično vsebino omenjam samo v zvezi z zlorabo in sprevrčanjem kulturnih in etnoloških dejstev.

Obravnavali so politična in etnološka vprašanja. O vseh konkretnih zadevah so imeli različna mnenja. Poslušali smo zanimiva strokovna stališča in čustveno nabite dogme. Večkrat je bila omenjena skupnost Alpe-Jadran. Nekateri gostje beograjskega studija so sumili, da gre za poskus razbijanja Jugoslavije, eden med njimi pa je v obsežnem, v naprej pripravljenem predavanju to teorijo dopolnil in razvil – Slovenci da se vdajamo mitu Srednje Evrope, kamor se želimo zateči, potem ko bomo do kraja izkoristili nerazvite, zato ni čudno, da so bili slovenski pisatelji, očarani od srednjeevropskega mita, razočarani nad Petrom Handkejem, ki so mu dali nagrado, on pa je o Srednji Evropi izjavil, da je samo meteorološki pojem, da drugi strani pa da so navdušeno sprejeli Claudia Magrisa, kar tudi ni čudno, saj je eno svojih knjig posvetil habsburškemu mitu.

Gost ljubljanskega studia Predrag Matvejević, ki se je malo pred tem zavzemal za jugoslovansko demokratsko gibanje, je ugovarjal.

Protestiral je proti podtikanju črnih misli Claudiu Magrisu, ki je eden najvidnejših tržaških izobražencev, prisoten in dejaven v vseh pobudah, ki se borijo proti predsodkom in stereotipom ob obeh straneh meje. Je kritik vseh vrst mitomanij, tudi nekritične zazrtosti v lepe čase stare Avstrije. Etnološko izredno zanimiva je knjiga *Trieste. Un identità di frontiera* (Trst 1987), ki jo je napisal skupaj z Angelom Aro. Razčlenila sta tržaško politično in kulturno življenje, soobstoj različnih nacionalnih, političnih in osebnih identitet, intelektualno razdvojenost in osebno stisko, kot se kaže v tržaški književnosti.

Pisatelji razmišljajo o duhovnem prostoru Srednje Evrope, Peter Handke jo doživlja meteorološko, centralistično usmerjeni politiki jo napadajo politično. Medtem pa iz zavesti izginja predstava o resničnem pomenu prostora zunaj današnjih državnih meja, ki je zgodovinski in geografski okvir slovenskega etničnega ozemlja. Današnje intelektualne, umetniške in politične razsežnosti pojma Srednja Evropa so samo tihi in izkrivljeni odmevi vsakdanjosti in usode celih slovenskih kulturnih območij in njihovih prebivalcev. V spominih Primorcev se mešajo slovenski, nemški, italijanski in srbohrvaški jezik in se vrstijo prizorišča od Abesinije, Sicilije, Afrike, prekomorskih brigad, bitk v Bosni in Črni gori do sremske fronte. Njihovo vsakdanje življenje pa se je odvijalo v kulturnem

prostoru, ki je obsegal Istro, Kras, Tržaško, Benečijo, Furlanijo in Karnijo. Sekale so ga ozemeljske delitve med Benetkami, Avstrijo, Italijo in Jugoslavijo. Meja med Jugoslavijo in Svobodnim tržaškim ozemljem je ločila družine, presekala poti in ustavila gospodarske tokove. Ločila je vas od pašnika, prerezala pot med vasjo in cerkvijo s pokopališčem.

Državne meje so prekinile povezave, iz živih kulturnih območij so nastali zaprti koti in mrtvi rokavi, znotraj slovenskega etničnega ozemlja so se na prostorih nekdanj cvetočih naselij zarisale praznine. Četudi bi zamisel o skupnosti Alpe-Jadran uspela in bi bili vzpostavljeni normalni pogoji za gospodarske in druge odnose, ne bo nikdar možno popraviti tragičnih posledic političnih razmejitev.

K razmišljanju o odnosu med življenjsko resničnostjo in dogmo, med načinom življenja in politiko, je v TV oddaji posredno napeljal politik, tuj našemu okolju. Gotovo pa bi bilo zanimivo preučiti tudi vprašanje, koliko je na Slovenskem še živa zavest o celotnem slovenskem etničnem ozemlju. Ali je različen značaj posameznih kulturnih območij upoštevan v javnem življenju in v sredstvih obveščanja, ali se morda glede sebe tudi sami ne oprijemljemo dogm in stereotipov? Kakšno je razmerje med načinom življenja in slovenskimi mediji, med »zamejstvom«, »obrobjem« in »središčem«?

Za konec naj navedem podobno razmišljanje Angela Are in Claudia Magrisa o Trstu:

»Stereotipna predstava o Trstu je zgrešena, saj tržaštvo istoveti z oguljeno literaturo, ki ždi nad tržaštvom in tržaškimi posebnostmi. Življenjske resnice Trsta ne poznajo samo književniki: zdravniki, psihologi, pediatri in zgodovinarji bi novinarjem lahko povedali veliko več zanimivega, kot vedo povedati kustosi lokalnih muz, če bi seveda tisti, ki sogovornike izbirajo, imeli več pameti in se obrnili nanje...«

(nav. delo, str. 197, prev. M. R.)